

The main peculiarities of the structure of the German institutional advertisements in the context of the frame theory are investigated in the article, prototypical frames and their options are described and slots in which the advertised information is actualized are distinguished.

Keywords: *institutional advertisement, frame, advertisement of full /partial frame display, predicativity, slot.*

Левіщенко М. С.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА ПІЗЬОГО ВІКТОРІАНСЬКОГО ДИСКУРСУ

У статті розглянуто гендерну специфіку пізнього вікторіанського дискурсу, подано опис, характеристику жіночого та чоловічого стилів спілкування, проаналізовано гендерні ознаки пізнього вікторіанського дискурсу.

Ключові слова: *гендер, корпоративна бесіда, розмова-повідомлення, стиль спілкування, пізній вікторіанський дискурс.*

Поняття “гендер” не є лінгвістичною категорією, однак мова і мовлення можуть бути проаналізовані з погляду відображення в них гендерних відношень. Саме через те, що гендер є компонентом як колективної, так і індивідуальної свідомості, його необхідно вивчати як когнітивний феномен, який знаходить свій вияв як у стереотипах, що фіксуються мовою, так і в мовленнєвій поведінці індивідів. Останні визнають себе, з одного боку, особами певної статі, з іншого – відчують певний тиск аксіологічно не нейтральних структур, що відображають колективне бачення світу.

За всієї різноманітності напрямків наукової думки у сучасному мовознавстві окреслюються дві глобальні взаємозумовлені тенденції – експансіонізм і антропоцентризм. Перша тенденція полягає у формуванні комплексного міждисциплінарного підходу до лінгвістичних досліджень. Другу можна охарактеризувати як спрямування на всебічне вивчення проблеми “людина в мові”, як акцент на тому, що “за кожним текстом стоїть мовна особистість, яка володіє системою мови” [2, с. 27].

Виникає питання правомірності використання такого аналізу на матеріалі художньої літератури, де фактично маємо справу не з живим мовленням, а з фікціональним текстотвірним суб’єктом. В. П. Нерозняк підкреслює правомірність трактування параметрів художнього тексту в гендерному вимірі. При цьому “найважливішими проблемами для гендерного дослідження мовної особистості можна вважати реконструкцію гендерного “Я” у тексті”, а також “побудову мовленнєвого портрету гендерної мовної особистості” [3, с. 71].

Виділяємо групи відмінностей у гендерній комунікації: фонетичні (інтонація, тембр голосу, висота тону, логічні виділення); морфологічні (використання слів і форм зі значенням чоловічого / жіночого роду); лексичні (використання слів, які називають чоловіка чи жінку, або ж містять у значенні семантичний компонент “жіночого” або “чоловічого”); експресивно-стилістичні – використання слів та конструкцій, які є характерними для жіночої або чоловічої комунікації); тематичні (використання слів, що пов’язані із стереотипно “жіночими” і “чоловічими” темами).

Саме тому мета нашої статті – розглянути гендерну специфіку пізнього вікторіанського дискурсу. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання певних

завдань. На основі праць та досліджень вчених висвітлити гендерну специфіку пізнього вікторіанського дискурсу (надалі ПВД), що й складає предмет даного дослідження.

Комунікативний акт у ПВД підпорядковувався комунікативній стратегії ввічливості, однак відмінності у спілкуванні жінок і чоловіків були досить помітними. Однією з головних причин – статусна роль жінки у вікторіанському суспільстві. Тому мовленнєві відмінності спостерігались не лише у розмові чоловіка і жінки, а й у тому, як саме говорили про жінку або чоловіка.

В епоху перенаселення міст, розростання середнього класу розмови зводились до переговорів, у яких люди намагалися досягти кращого становища, зберегти його наскільки це можливо і захистити себе від спроб інших принизити їх. Жінки в основному сприймали життя як окрема особистість у структурі взаємних зв'язків. У їх світі розмови нагадували переговори, які були спрямовані на збереження їх статусу благопристойних, вихованих леді, головними характеристиками яких були чесність, духовна чистота, слухняність.

Через господарювання у Вікторіанську епоху суспільного статусу, ключовими словами були незалежність (*independence*) і приватність (*privacy*). У житті необхідним є і затишок, і незалежність, але жінкам відводилася роль підтримання спокійної, затишної розмови, а чоловікам – незалежної, гідної, яка притаманна була справжньому джентльменові [1, с. 31].

З раннього дитинства жінок вчили вести корпоративні бесіди “ні про що”, розмови-спілкування (*rapport-talk*), тобто вчили бути доброзичливими, висловлювати співчуття, надавати підтримку: “*Why, my dear Paul!*” *exclaimed his sister, as he returned, ‘you look quite pale! There’s nothing the matter?’* [8, p. 9], “*She has exerted herself so warmly in the child’s behalf from the first, and seems to understand her position so thoroughly (a very rare merit in this world, I am sorry to say), that it would really be agreeable to me to notice her*” [8, с. 47]. Цей приклад ілюструє вміння підтримувати розмову не за допомогою обговорення важливих тем, а за допомогою обговорення незначних дрібниць, які навіть не варті уваги (*There’s nothing the matter*) у будь-якій іншій ситуації.

Для жінок розмова була засобом зближення та взаєморозуміння. У зв’язку із цим у їхньому мовленні має місце порівняльно більша кількість запитань, окличних речень, висловлень, реплік реакцій ніж у чоловіків: “*No! Do you really, father?’ cried his pet daughter, pursing up her red lips to be kissed*” [12, с. 3], “*Oh! You are the child, are you?’ I am sorry I haven’t got anything for you,’ said the milliner, shaking her head*” [10, с. 83]. За допомогою вищезгаданих засобів підтримувався зв’язок формулювання запитань, що свідчило про уважність до певної розмови.

Чоловіки були схильні до односторонніх бесід, бесід інформаційного типу, які набували форми “розмова-повідомлення” (*report-talk*) [14]. Їх розмови фокусувалися не на почуттях і стосунках, а на демонстрації своїх знань, вмінь, інформованості: “*I watch her winding her bright curls round her fingers, and straitening her waist, and nobody knows better than I do that she likes to look so well, and is proud of being so pretty*” [7, с. 12], “*I ought to know it.’ That’s true,’ he answered*” [7, с. 35], “*David Copperfield?’ said Mr. Dick, who did not appear to me to remember much about it. ‘David Copperfield? Oh yes, to be sure. David, certainly*” [7, с. 146]. Впевненість вербалізувалася стверджувальними реченнями категоричної тональності.

З дитинства чоловіків привчали вести розмову таким чином, аби викликати до себе увагу і не втрачати її. Тому вони комфортно себе відчували у великих групах. Доказом цього може слугувати поява *man’s clubs*, у які входила велика кількість незнайомих між

собою людей. Для жінок це була майже безвихідна ситуація, оскільки непристойною вважалася спроба леді заговорити з незнайомим чоловіком: *"I am going to Maggy's lodging," answered Little Dorrit. 'I shall be quite safe, quite well taken care of. I must accompany you there,' said Clennam, 'I cannot let you go alone. 'Yes, pray leave us to go there by ourselves. Pray do!' begged Little Dorrit"* [10, с. 196]. Цей приклад з використанням модальних дієслів у значенні необхідності ілюструє норми моральної поведінки і неприпустимість певної дії.

Необхідним було попереднє відрекомендування співрозмовників один одному третьою особою. Тому жінки більш охоче спілкувалися із близькими людьми: *"You don't know what he is," she said; 'you don't know what he really is. How can you, seeing him there all at once, dear love and not gradually, as I have done! You have been so good to us, so delicately and truly good, that I want him to be better in your eyes than in anybody's. And I cannot bear to think,' cried Little Dorrit, covering her tears with her hands, 'I cannot bear to think that you of all the world should see him in his only moments of degradation"* [10, с. 195]. Розмова з близькою людиною відзначалася більшою відвертістю, щирістю та емоційністю. Значна частотність повторень одного й того ж вислову дає підставу для висновку, що у ході таких розмов можна було особливо не задумуватися і не слідкувати за власним мовленням.

Різниця у стилях спілкування чоловіка і жінки була причиною різного виховання. Вони росли у різних словесних світах. Люди розмовляли з ними по-різному і очікували різних відповідей. Жінку виховували з огляду на те, що вона повинна мати такі якості як скромність, ненав'язливість, емоційність, обдуманість поведінки, вміння співчувати, вміння допомагати іншим, розуміти інших: *"But, said Little Dorrit, when they stopped at a poor dwelling all in darkness, and heard no sound on listening at the door, 'Now, this is a good lodging for you, Maggy, and we must not give offence. Consequently, we will only knock twice, and not very loud; and if we cannot wake them so, we must walk about till day"* [10, с. 196], *"Once, Little Dorrit knocked with a careful hand, and listened. Twice, Little Dorrit knocked with a careful hand, and listened. All was close and still. 'Maggy, we must do the best we can, my dear. We must be patient, and wait for day"* [10, с. 197].

Усі ці чинники впливали на формування стилю мовленнєвого спілкування чоловіків і жінок. Чоловікам було притаманно висловлювати свої думки більш прямолінійно: *"Stop!" cried the man. 'Let's have a look at you!"* [10, с. 200], *"And I am rejoiced to see you, too!" he said, shaking my hands heartily. 'Why, Copperfield, old boy, don't be overpowered!' And yet he was glad, too, I thought, to see how the delight I had in meeting him affected me"* [7, с. 218]. Жінки могли довго кружляти навколо мети розмови, їх мовлення не відзначалося лаконізмом, прямолінійністю: *"I think, William," said the object of his affectionate consideration, 'that I am tired, and will go home to bed. 'My dear Frederick,' returned the other, 'don't let me detain you don't sacrifice your inclination to me 'Late hours, and a heated atmosphere, and years, I suppose,' said Frederick, 'weaken me"* [7, с. 251]. З огляду на наведені приклади можна констатувати, що для чоловіків не було притаманним використання вставних речень, припущень, а для жінки вони були обов'язковими.

Чоловіки, висловлюючи свої думки, логічно будували свої міркування крок за кроком, на відміну від жінок, які завжди змінювали послідовність своїх думок, робили це нелогічно. Чоловіки орієнтувалися на головну ціль розмови (обмін інформацією), жінки – на процес (взаємодія). Для чоловіків були характерні стислі висловлення *"Commissioner head of the yard great man remarkably great man," whispered the stranger in Mr. Tupman's ear, as the charitable committee ushered Sir Thomas Clubber and family to the top of the room"* [13,

с. 15], а для жінок обговорення деталей: *“My sister, ma’am, said Fanny, in whom there was a singular mixture of deference and hardihood, has been asking me to tell her, as between sisters, how I came to have the honour of knowing you. And as I had engaged to call upon you once more, I thought I might take the liberty of bringing her with me, when perhaps you would tell her. I wish her to know, and perhaps you will tell her?”* [10, с. 269]. Характеристика іншої людини не піддавалася довгим описам і деталізації з боку чоловіків.

Жіночий стиль спілкування “м’який” (tentative), чоловічий – “жорсткий” (certain). Нерідко у мовленні жінок мали місце питальні речення: *“And ye’ll remember that nobody but me (and Jack Chinaman t’other side the court; but he can’t do it as well as me) has the true secret of mixing it? Ye’ll pay up accordingly, deary, won’t ye?”* [11, с. 1]. *“Thank you, Eddy. And you will not think me unkind because I begin, will you? You will not think I speak for myself only, because I speak first? That would not be generous, would it? And I know you are generous!”* [11, с. 108]. Зазначимо, що для чоловіків не було характерним висловлювати прохання у формі запитання.

Велика кількість запитань у мовленні жінок сприяла можливості підтримувати розмову, викликати інтерес до себе інших осіб, виявляти власну зацікавленість: *“My Lady, looking at the downcast and blushing face, says smiling, “Who is it? Is it Mrs. Rouncewell’s grandson?” “Yes, if you please, my Lady. But I don’t know that I am in love with him yet.” “Yet, you silly little thing! Do you know that he loves YOU, yet?” “I think he likes me a little, my Lady.” And Rosa bursts into tears”* [6, с. 231].

Окрім того, жінки використовували сигнали слухання – listening noises (“Uh, huh”, “Oh, really?”, “Is that right?” etc.): *“Oh! Certainly not so many.” “Twice?” “Jaggers,” interposed Miss Havisham, much to my relief, “leave my Pip alone, and go with him to your dinner.”* [6, с. 220].

Чоловічий стиль спілкування обов’язково передбачав реалізацію таких рис комунікативного керування, як контроль теми розмови. У багатьох дослідженнях простежується думка, що у ході розмови між чоловіком та жінкою чоловіки розмовляють довше. Іноді їх розповідь нагадує лекцію, де жінка – слухач, таким чином чоловіки посідають під час розмови домінуючу позицію [14].

Тематика спілкування вікторіанських жінок і чоловіків була різною у зв’язку з тим, що від жінок вимагалось бути гарними дружинами та матерями, про власну кар’єру не могло бути й мови. Тому чоловіки обговорювали ті проблеми і завдання, які їм необхідно було вирішити, обмінювалися інформацією про стан справ, спорт.: *“Oh, good gracious! Oh!” Unless, indeed, it be the sportive Judy, who is found to be silent when the startled visitors look round, but whose chin has received a recent toss, expressive of derision and contempt. Mr. Bagnet’s gravity becomes yet more profound”* [9, с. 220]. А жінки обговорювали стосунки між людьми, здоров’я: *“Well, my dear,” returned Caddy, “I am indeed, for to tell you a grand secret, I am qualifying myself to give lessons. Prince’s health is not strong, and I want to be able to assist him. What with schools, and classes here, and private pupils, AND the apprentices, he really has too much to do, poor fellow!”* [6, с. 328].

Л. С. Школьник стверджує: “оскільки комуніканти, моделюють особистісні та соціальні якості один одного, їм важливо презентувати певний “матеріал” для адекватної взаємодії, подати себе в необхідному ракурсі” [5, с. 24]. Для цього партнери комунікації свідомо обирають ті мовні елементи, “які у певній ситуації спілкування стають символами їх соціальних якостей і відповідають їх соціальним взаємовідносинам” [5, с. 10].

З категорією контактності можна співвіднести такі гендерні ознаки, що виконували

контактостановлюючі і контактопродовжуючі функції у ВД: спеціальні форми ввічливості та деякі мовні засоби захисту особистості: “*Ah!*” says Mr. Guppy. “*He wouldn’t keep out of Jarndyce, and I suppose he’s over head and ears in debt. I never knew much of him. He was as high as the monument when he was on trial at our place. A good riddance to me, whether as clerk or client! Well, Tony, that as I was mentioning is what they’re up to*” [6, с. 342], “*Mr. Neville,*’ rejoins the Minor Canon, *mildly, but firmly: ‘I request you not to speak to me with that clenched right hand. Unclench it, if you please*” [11, с. 63]. Ці приклади містять вирази, які свідчать про інтенцію мовців викликати увагу до себе співрозмовників. У першому випадку вставний зворот виступає некатегоричним ствердженням думки, а у другому – наказовий спосіб поєднується з ввічливим проханням.

Некатегоричність “виявляється... у пом’якшенні різкої характеристики, в обережності, деякій дистанційності. Всі ці відтінки текстової модальності пов’язані з підвищенням самоконтролю, недопущенням надмірної стислості висловлення, яка може сприйматися як неувага, нешанобливість у ставленні до партнера. В обережності виражається модальний відтінок “не стопроцентної об’єктивності”: суб’єкт підкреслює цим певну частку сумнівів, недостатню впевненість у правомірності своїх суджень, зберігаючи за собою право відмежовуватись від висловленого. За не категоричністю висловлення може бути приховане вибачення суб’єкта за можливий неприємний ефект своїх слів, до яких його змушують певні обставини. З іншого боку, причиною некатегоричності може бути прагнення суб’єкта уникнути надлишкової прямолінійності, наполегливості” [4, с. 64].

Некатегоричним висловленням були притаманні такі ознаки, як вживання певних лексем, що сприяють уникненню напруги у ході розмови, використання мовних засобів, націлених на своєрідний захист особистості: “*It seems,*” said Estella, very calmly, “*that there are sentiments, fancies, I don’t know how to call them, which I am not able to comprehend. When you say you love me, I know what you mean, as a form of words; but nothing more. You address nothing in my breast, you touch nothing there. I don’t care for what you say at all. I have tried to warn you of this; now, have I not?*” [9, с. 327]. Питальні, окличні речення, вибачення, прохання вербалізують некатегоричність висловлення.

Ці тенденції превалювали у жіночому мовленні. У такий спосіб у фікціональних і текстоутворюючих суб’єктів спостерігалася прагматична асиметрія “контактності” і “некатегоричності”. Характерною для ПВД була група лексичних і граматичних явищ, які мали спільну основу: емоційно забарвлена та образна лексика, лексика емфатичного і вигуківого характеру, підсилюючі граматичні конструкції, вигуки і повтори: “*For Heaven’s sake,*’ cried Neville, *’don’t do that! Where are you going Mr. Tartar? You’ll be dashed to pieces!*” [11, с. 148], “*Ah, Durdles! This is the mason, sir; one of our Cloisterham worthies; everybody here knows Durdles. Mr. Datchery, Durdles a gentleman who is going to settle here*” [11, с. 155], “*Such a mean brute, such a stupid brute!*” I urged, in despair” [11, с. 328]. Наявність значної кількості цих ознак у жіночому мовленні можна визначити як гендерно зумовлену асиметрію експресивності.

Метою нашої статті було дослідження гендерної специфіки ПВД. Характеризуючи аспекти гендерної комунікації у ПВД, можна дійти висновку, що не зважаючи на використання обома статями комунікативної стратегії ввічливості, існувала істотна різниця у спілкуванні жінок і чоловіків. Насамперед, це залежало від статусних ролей, які надавалися їм у той час, і від функцій, які повинні були виконувати жінки і чоловіки у вікторіанському суспільстві. Питання вивчення гендерної специфіки ПВД займає чільне місце у сучасній науці. Але проблема належить до важливих і досить спірних, тому

перспективи подальших досліджень у цій галузі є очевидними.

Л і т е р а т у р а :

1. Де Анджеліс Б. Секреты о мужчинах, которые должна знать каждая женщина / Б. Де Анджеліс. – М. : Эксмо; Яуза, 2003. – 352 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 363 с.
3. Нерознак В. П. Языковая личность в гендерном измерении / В. П. Нерознак // Гендер : язык, культура, коммуникация : тез. I междунар. конференции. – М., 1999. – С. 70-71.
4. Сонич Т. П. Языковое выражение некатегоричности в свете коммуникативно-прагматической грамматики / Т. П. Сонич // Прагматика и структура текста. – М., 1983. – Вып. 209. – С. 57-70.
5. Школьник Л. С. Речевое воздействие: основные проблемы и исследования / Л. С. Школьник // Проблемы организации речевого общения. – М. : Наука, 1981. – С. 24-31.
6. Dickens Ch. Bleak House. – М : Изд-во литературы на иностранных языках, 1957. – 932 с.
7. Dickens Ch. David Copperfield / М. Е. Threapleton (introd.). – Compl. and Unabridged. – N. Y. : Airmont, 1965. – 734 p.
8. Dickens Ch. Dombey and Son. – <http://www.charles-dickens.org/dombey-and-son/> (cited 12.12.07).
9. Dickens Ch. Great Expectations. – <http://www.charles-dickens.org/great-expectations/> (cited 12.12.07).
10. Dickens Ch. Little Dorith. – <http://www.charles-dickens.org/little-dorrit/> (cited 12.12.07).
11. Dickens Ch. The Mystery of Edwin Drood. – <http://www.charles-dickens.org/the-mystery-of-edwin-drood/> (cited 12.12.07).
12. Dickens Ch. Poor Relations Story <http://www.charles-dickens.org/poor-relations-story/> (cited 12.12.07).
13. Dickens Ch. The Posthumous Papers of the Pickwick Club. – <http://www.charles-dickens.org/the-pickwick-papers/> (cited 12.12.07).
14. Tannen D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. – N.Y. : Ballantine Books, 1990. – 330 p.

В статье рассмотрено гендерную специфику позднего викторианского дискурса, подано описание, характеристику женского и мужского стилей общения, проанализировано гендерные особенности позднего викторианского дискурса.

Ключевые слова: *гендер, корпоративная беседа, разговор-сообщение, стиль общения, поздний викторианский дискурс.*

In the article it was considered gender peculiarities of late Victorian discourse, it was given a description and characteristics of man's and woman's communication styles, it was analyzed gender peculiarities of late Victorian discourse.

Keywords: *gender, corporative talk, talk-message, communication style, late Victorian discourse.*

Лешкова Н. В.
Горлівський державний педагогічний
інститут іноземних мов

ТИПОЛОГІЙНІ ВИЯВИ СТРУКТУРИ КОМПЛЕКСНОЇ ТЕМИ

У статті простежуються структурно-типологічні особливості вияву комплексної теми, розкривається специфіка репрезентації такої теми на реченнєвому рівні.

Ключові слова: *тема, комплексна тема, актуальне членування речення, висловлення, підмет, присудок.*

Проблема устрою мови здавна хвилювала людину, тому граматики є однією з найдавніших наук в історії людства. Тривалий час граматику вивчали у напрямку від форми до змісту, оскільки граматичний лад мови недоступний до прямого спостереження. Мова (і відповідно її граматики) існує як структура у колективному розумі суспільства, який, у свою чергу, складається з мовної компетенції кожного його члена, і реалізується у множині висловлень і текстів. Великі здобутки у дослідженні